

підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів до дослідницької діяльності у процесі модернізації системи вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Волинець Ю.О. Формування дослідницької компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів / Ю.О. Волинець // Zbiór raportów naukowych «Pedagogika. Najnowsze badania naukowe. Teoria, praktyka» – Warszawa: Wydawca: Sp. Z o.o. «Diamond trading tour», 2015. – 120 str. – С. 103–108.
2. Мартиненко С.М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів : теорія і практика : моногр. / С.М. Мартиненко. – К. : КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2008. – 434 с.
3. Фалько М.І. Формування дослідницьких умінь майбутніх учителів музики у вищих педагогічних закладах освіти : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Фалько Марина Іванівна ; Сумський держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка. – Суми, 2005. – 230 с.

Отримано 12.09.2015 р.

УДК 373.3.091.12

Зарудня О.М. °

Київський університет імені Бориса Грінченка, Гуманітарний інститут, викладач кафедри української мови

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті здійснено аналіз особливостей проведення моніторингу професійної діяльності вчителя початкової школи, охарактеризовано основні напрями моніторингового дослідження, які дозволяють одержувати інформацію про зміст освітнього процесу, форми й методи навчання, готовність дитини до навчання, а також визначити рівень сформованості професійної компетентності вчителя, його готовності до здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

Ключові слова: моніторинг, якість освіти, професійна діяльність вчителя початкової школи, професіограма вчителя початкової школи

В статье проведен анализ особенностей проведения мониторинга профессиональной деятельности учителя начальной школы, охарактеризованы основные направления мониторингового исследования, которые позволяют получать информацию о содержании образовательного процесса, формы и методы обучения, готовность ребенка к обучению, а также определить уровень сформированности профессиональной

компетентности учителя, его готовности к осуществлению учебно-познавательной деятельности .

Ключевые слова: мониторинг, качество образования, профессиональная деятельность учителя начальной школы, профессиограмма учителя начальной школы

The article analyzes the features of the monitoring the professional activities of an elementary school teacher, described the main directions of monitoring research that allow to obtain information about the content of the educational process, forms and methods of training, readiness of the child to education , and to determine the level of formation of professional competence of the teacher, his willingness to implementation of educational activities.

Keywords: monitoring, quality of education, professional training content teaching practices primary school, teacher profессиogram primary school.

Актуальність. Модернізація початкової освіти спрямована на перебудову з урахуванням трансформаційних процесів європейського та світового рівнів. Моніторинг професійної діяльності вчителя початкової школи є надзвичайно складною і, водночас, однією з актуальних проблем педагогічної науки. Підготовка майбутніх фахівців має постійно узгоджуватись з вимогами, що ставить до вчителя суспільство та адекватно оцінювати здатність і готовність кожного студента до педагогічної діяльності. Від початкової освіти, яка закладає підґрунтя для успішного розвитку особистості, розкриття її потенціалу, значною мірою залежить ефективність функціонування середньої та старшої школи і, безумовно, результат освітнього процесу – висококваліфікована особистість з активною життєвою позицією.

Концептуальні напрями діяльності органів державної і виконавчої влади щодо реалізації цього процесу на національному рівні визначено Законами України «Про освіту» (1991), «Про загальну середню освіту» (1999), «Про вищу освіту» (2014), Національною доктриною розвитку освіти (2002), Державною програмою «Вчитель» (2012), Національною стратегією розвитку освіти в Україні 2012-2021 рр., Національній рамці кваліфікацій (2011), Національним освітнім глосарієм: вища освіта (2011), Концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти (2014).

Питання організації і проведення моніторингу якості освіти знайшли відображення регіональній програмі «Освіта столиці. 2011-2015 роки» (2011), крім того, в Україні затверджено новий «Державний стандарт початкової загальної освіти» (2011), яким передбачено доповнення змісту навчання з усіх навчальних предметів та введення до інваріантної складової навчального плану початкової школи нових предметів (іноземна мова та інформатика).

Зміни у змісті та концептуальних основах початкової освіти зумовлюють соціальну потребу в дослідженні професійної діяльності вчителя, яка полягає не у лише в умінні передавати навчальну інформацію, а бути каталізатором її засвоєння і практичного застосування учнями навчальних досягнень. У процесі підготовки вчителів початкової школи пріоритетним завданням є формування творчої, цілісної особистості, яка володіє вміннями та навичками, необхідними для розв'язання життєвих проблем, культурних запитів, комунікативних потреб, пов'язаних із практичною діяльністю. Відповідно, змінюються підходи, зміст,

структура й технології професійної діяльності педагога. Завдання вищих навчальних педагогічних закладів полягає у забезпеченні оптимального процесу підготовки майбутніх фахівців, у яких любов до дітей поєднується з творчим інтересом до науки, навичками і вміннями ефективної педагогічної діяльності.

Аналіз наукових досліджень. На основі ґрунтовного вивчення наукових джерел встановлено, що означена проблема досліджується науковцями за такими основними напрямками, як: обґрунтування наукових підходів до розкриття сутності «моніторинг», «педагогічний моніторинг» (В.Андреєв, І.Бестужев-Лада, Б.Блум, І.Герасимов, М.Гузаіров, Л.Зайцева, Т.Заславська, В.Кальней, Н.Мельникова, О.Касьянова, О.Ляшенко, Д.Матрос, Д.Полєв, О.Савченко, А.Савельєва, О.Севрук, Н.Селезньова, Л.Семушина, В. Сімонов, Р.Торндайк); виокремлення та характеристика методологічних і теоретичних засад проведення моніторингових досліджень (А.Борзенко-Мірошніченко, І.Булах, М.Бершадський, Г.Богомолова, Б. Гершунський, В.Горб, В.Гузєєва, Г.Єльнікова, О.Локшина, Т.Лукіна, В.Олійник, О.Островець, А.Сологуб); аналіз особливостей освітнього моніторингу, його компонентів, засобів (З.Абасов, М.Аузіна, О.Вороніна, Ю.Дмитрієва, Е.Зеїр, В.Зубко, К.Кайданов, Г.Пальм, В.Селівестров, А.Тайджеман, Н.Форменко, Г.Цехмістрова, В.Циба); теоретичні основи моніторингу інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів (Л.Ващенко, Л.Даниленко, О.Майоров, Н.Маркова, В.Субетто, Т.Третьяков, С.Шишов); моніторинг результативності діяльності навчальних закладів з дотримання освітніх стандартів (В.Бодряков, В.Бондар, Н.Вербицька, Т.Давиденко, В.Рєпкін, Г.Рєпкіна, І.Підласий, А.Сологуб, М.Туберозова, Л.Туркіна);

Дослідниками розроблено дидактичні засади педагогічного діагностування вчителя-предметника (Ю.Бабанський, В.Беспалько, Б.Бітінас, М.Голубєв, О.Киричук, М.Леїна, І.Лернер, В. Полонський, П.Підкасистий, В.Семиченко).

Проблемі професійної підготовки вчителів початкової школи приділяється належна увага у наукових дослідженнях, зокрема: теоретичним і методичним засадам професійної підготовки (К.Авраменко, Ш.Амонашвілі, В.Бондар, С.Мартиненко, О.Мороз, О.Савченко, В.Сухомлинський, Л.Хоружа, З.Хитра); ступеневій освіті вчителів початкової школи (С.Власенко, М.Дарманський, Л.Хомич); практичній підготовці майбутніх учителів початкової школи в Україні та за кордоном (У.Кіреєва, О.Лавриненко, В.Сморчкова); особливостям підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховної роботи (О.Кучерявий, Т.Шанскова); проблемам формування дослідницьких і діагностичних умінь учителів початкової школи (С.Балашова, Л.Коржова, С.Мартиненко, О.Мельник), розвитку професійної активності вчителів початкової школи (О.Кіліченко, Л.Онищук).

Ураховуючи об'єктивну потребу вдосконалення професійної діяльності вчителя початкової школи відповідно до вимог сучасного суспільства, значущість його готовності до виконання професійних функцій, високу наукову значущість проведених досліджень, варто констатувати недостатній теоретичний і практичний ступінь розроблення проблеми моніторингу професійної діяльності вчителя початкової школи. Зокрема, в сучасній вітчизняній педагогічній науці недостатньо розроблені підходи до виявлення критеріїв оцінювання професійної діяльності вчителя, механізмів моніторингу та напрямів його проведення.

Метою статті є визначення особливостей проведення моніторингу професійної діяльності вчителя початкової школи в умовах її реформування.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши наукові джерела з окресленої проблеми, ми встановили, що об'єктами педагогічного моніторингу є як весь навчально-виховний процес, так і професійна діяльність педагога, зокрема. Суб'єктами моніторингових досліджень є адміністрація (директор, його заступники) та вчителі. Професійна діяльність вчителя початкової школи інтегрована в освітнє середовище навчального закладу, знаходиться у безпосередньому зворотному взаємозв'язку з такими структурними компонентами освітнього процесу, як зміст навчання та навчальна діяльність учнів. Враховуючи ці умови, вважаємо за необхідне виокремити й об'єднати в структурні блоки основні напрями проведення моніторингового дослідження: «Освітнє середовище навчального закладу»; «Зміст навчання»; «Вчитель»; «Учень» тощо.

Блок «*Освітнє середовище навчального закладу*» розглядається нами як структура, що охоплює комплекс взаємопов'язаних рівнів: регіональна політика, культура, система освіти, звичаї і традиції певного регіону, особливості освітнього процесу навчального закладу. У цьому контексті моніторинг освітнього середовища як структурний компонент моніторингу професійної діяльності вчителя початкової школи передбачає дослідження якісного складу вчителів та адміністрації (співвідношення фахівців різних кваліфікаційних категорій, педагогічний стаж, рівень освіти), управлінського досвіду заступників директора школи за напрямами, голів методичних об'єднань, здатність педагогічного колективу до сприйняття та реалізації нових програм розвитку. Предметом нашого аналізу є також ефективність і доцільність реалізованих в освітньому процесі методичних та організаційних інновацій в аспекті їх впливу на якісні характеристики: результат – навченість учнів; створені в попередні роки навчальні програми, в тому числі авторські та експериментальні; розроблені методичні, дидактичні матеріали; апробовані навчальні та діагностичні методики; організаційні фонди методичної роботи; виявлення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду.

Варто зазначити також, що моніторинг освітньо-методичних та освітньо-технологічних ресурсів передбачає аналіз підсумкових показників роботи школи за визначений період часу, експертні висновки, матеріали нарад, семінарів. Вивчення політики та стратегії адміністрації школи щодо поліпшення матеріально-фінансових умов дає можливість продемонструвати досконалість підходу до управління ресурсами, результативність та ефективність заходів, що здійснюються. Аналіз матеріально-фінансових ресурсів має на меті вивчення забезпечення класів і кабінетів засобами навчання, адекватність якості освітнього процесу його кінцевим результатам, вкладеним коштам.

Блок «*Зміст навчання*» передбачає дослідження наступних показників: навчальних планів і освітніх програм; систему дидактичних технологій; впровадження інновацій; навчально-методичне й технологічне забезпечення навчально-виховного процесу. Аналіз навчальних планів і навчальних програм передбачає визначення їх відповідності загальноосвітнім вимогам, цілям, завданням, тематичному плану дисципліни та врахування таких аспектів: відповідність вимогам Державного стандарту; забезпечення науковості та

практичної значущості навчального матеріалу; врахування реальних можливостей освітнього процесу; зв'язок теоретичної підготовки з практичною чи майбутньою професійною діяльністю; обсяг загальноосвітніх знань; складність і логічну структуру навчального матеріалу.

Цей блок передбачає також моніторинг якості навчального заняття, який дає змогу відстежити алгоритм, наступність дій учителя: визначення мети, типу, структури уроку, характер діяльності учнів на занятті (репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький), підбір методів і способів навчання. На цьому етапі першочергового значення набуває мотивація навчальної діяльності, характер якої обумовлює ефективність взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу. Системний і цілісний аналіз змісту навчання неможливо здійснити без контролю знань, умінь і навичок учня, що виконує функцію зворотного зв'язку (вчитель-учень). Контроль – не є самоціллю, а керівництво до дії вчителя, як організатора освітнього процесу. Отримуючи дані за результатами контролю знань, умінь і навичок учнів (обсяг, системність, осмисленість, міцність, дієвість), педагог розробляє систему дій, що дозволяють йому скорегувати виявлені недоліки. На цьому етапі, на нашу думку, ефективним буде врахування таких параметрів моніторингового дослідження, як: своєчасність, системність, всебічний підхід, врахування індивідуальних особливостей учня.

Блок «*Вчитель*» передбачає аналіз складових: рівень професійної компетентності вчителя початкової школи (професійні знання, уміння, позиція); здатність до саморозвитку й рефлексії; система цілей і відповідність вибору способів та шляхів їх досягнення; якість та результативність професійної, творчої, інноваційної, дослідницької й наукової діяльності; задоволеність роботою; професійні потреби й труднощі; самоаналіз результатів власної діяльності; керівництво пізнавальною діяльністю учнів; вибір організаційних форм, методів, засобів, оптимальних педагогічних технологій. У межах цього блоку вважаємо за необхідне побудову та аналіз професіограми вчителя початкової школи, що дозволяє систематизувати професійні вимоги до особистості педагога, де провідне місце займає спрямованість його діяльності.

На основі вивчення наукових джерел нами було виділено основні види спрямованості професійної діяльності вчителя: *соціально-етичну, професійно-педагогічну і пізнавальну*.

Соціально-етична спрямованість – це комплекс взаємозумовлених якостей, що охоплюють соціальні потреби, моральні і ціннісні орієнтації, почуття громадянського обов'язку, позиція у суспільстві.

Професійно-педагогічна спрямованість вміщує інтерес до професійної діяльності (ставлення до дітей, батьків, педагогічної роботи загалом, її конкретних видів), педагогічне покликання (усвідомлення здібностей до педагогічної справи), професійно-педагогічні наміри здібності й реалізується тільки в практичній педагогічній діяльності

Пізнавальна спрямованість — це рівень сформованих у вчителя мотивів до самоосвіти й саморозвитку, розширення знань у різних сферах науки, удосконалення методів і прийомів навчальної діяльності, неперервний інтерес до інновацій в освітньому процесі. Безумовно, показники моніторингу професійної діяльності вчителя початкової школи спираються на структуру та особливості професійної діяльності та вимагають розгляду означеного феномена як

динамічного утворення, в якому можемо виокремити пізнавальний, мотиваційно-емоційний, діяльнісний, регулятивний компоненти.

Пізнавальний компонент передбачає відповідність навчальних і професійних інтересів, стійку потребу в знаннях із предметів, володіння інформацією про зміст педагогічної діяльності. Рівень професійної діяльності визначається відповідно до таких критеріїв, як:

- професійна підготовка вчителя, що охоплює такі складові: *теоретична* (знання теоретичних основ науки і сучасних її досягнень, основних нормативних документів щодо питань навчання та виховання); *психолого-педагогічна* (знання психологічних особливостей учнів, закономірностей навчання та виховання, розвитку школярів, теоретичних основ педагогіки, педагогічних технологій); *методична підготовка* (знання змісту освіти учнів з навчального предмета, методів і прийомів, засобів і форм організації навчання);

- готовність учителя початкової школи до здійснення навчально-виховного процесу визначається: *мотивованістю* (бажання бачити результати власної професійної діяльності, самовдосконалення); *психоемоційним станом* (уміння управляти своїм настроєм, уважність, чуйність до учнів, колег, уміння триматися невимушено); *володінням способами дії* (уміння проводити дидактичний, психологічний, дидактичний аналіз виховних і розвивальних можливостей навчального матеріалу);

- навчально-виховна діяльність, що передбачає такі параметри: визначення мети і завдань спільної діяльності; планування змісту навчання – відповідність відібраного матеріалу методам, формам організації пізнавальної діяльності поставленій меті, завданням та психолого-педагогічним можливостям учнів; забезпечення ефективності педагогічного впливу шляхом поетапного встановлення зворотного зв'язку та зіставлень отриманих результатів з метою; управління процесом навчання – поточний аналіз оптимальності практичного здійснення взаємодії з учнем із засвоєння змісту навчання; наявність оптимального співвідношення педагогічного впливу та самоорганізації в навчально-виховному процесі, поточне коригування процесу засвоєння змісту навчання під час взаємодії вчителя та учня, регулювання процесу навчання відповідно до кінцевих результатів.

Мотиваційно-емоційний компонент передбачає позитивне ставлення до учнів, педагогічної діяльності, володіння знаннями про її сутність, задоволення професійними вміннями у період педагогічної практики.

Діяльнісний компонент охоплює відповідність знань, умінь і навичок та їх реалізацію в період педагогічної практики, потреба в педагогічній діяльності, активна позиція в оволодінні знаннями про педагогічну професію, адекватна самооцінка сформованої системи знань, умінь до виконання функцій професійної педагогічної діяльності, прагнення оволодіти професійними знаннями, вміннями і навичками.

Регулятивний компонент передбачає впевненість у подоланні труднощів у процесі оволодіння педагогічною діяльністю, знання принципів і правил самоосвіти, самовдосконалення, вміння вдосконалювати професійно значущі якості.

У контексті нашого дослідження, вважаємо за доцільне виділити такий феномен, як: «*індивідуальний стиль педагогічної діяльності*», що є стійкою

системою, зумовленою індивідуальними здібностями й нахилами особи. На основі виявлення властивостей темпераменту (рівень емоційної активності, швидкості сприймання, особливості мислення, мотиваційної сфери тощо) й особливостей характеру визначають професійну готовність випускників вищих навчальних закладів до педагогічної діяльності.

Блок «Учень» передбачає дослідження таких компонентів, як: рівень готовності кожної дитини до навчання в конкретному навчальному закладі, розвиток особистих якостей учня (мотиваційні, моральні, інтелектуальні); рівень розвитку загальнонавчальних умінь і творчої активності; готовність до засвоєння нових знань; рівень успішності; показники сформованості пізнавальних інтересів; мотивів навчання; задоволеність освітнім процесом; спрямованість на самоосвіту і самовиховання.

Оцінювання навчальних досягнень учнів є складною системою, що охоплює види оцінювання, функції оцінювання (заохочувальну, соціальну, виховну, інформаційну тощо), шкалу оцінювання, процесуальний компонент, суб'єктів оцінювання. Аналіз педагогічної практики засвідчив, що методи і прийоми шкільного навчання часто вирізняються авторитарністю і не повною мірою забезпечують вибір видів діяльності учня. Багато молодших школярів пасивні, у них спостерігається нерозвинена мотивація до навчання, часто оцінка для учнів є головним мотивом, який витісняє змістовий результат навчання.

Висновки. Таким чином, нами було з'ясовано, що моніторинг професійної діяльності вчителя початкової школи є складною системою, яка дозволяє одержувати інформацію про зміст навчально-виховного процесу, форми, методи і прийоми навчання, особливості професійної діяльності педагога, що є однією зі складових системи діяльності школи і суспільства загалом. У визначеному контексті педагог одночасно є суб'єктом, який може впливати на результативність освітнього процесу, використовуючи перспективний педагогічний досвід, досягнення теорії та практики. Відповідно, об'єктом моніторингового дослідження можуть бути як навчально-виховний процес, що передбачає вивчення освітнього середовища навчального закладу, змісту освіти, навчально-пізнавальної діяльності учнів, так і професійна діяльність учителя. Під час проведення моніторингу професійної діяльності вчителя використовуються теоретичні, емпіричні, методи отримання інформації. Оцінювання результативності педагогічної діяльності може здійснюватися за допомогою різноманітних видів шкал оцінювання: номінальної, оцінювальної, ранжувальної. Виявлення відхилень від нормативів якості дає змогу встановити причини, визначити шляхи подолання труднощів, розробити прогноз щодо подальшого розвитку педагогічної системи. Поетапне проведення моніторингу сприятиме підвищенню рівня професійної діяльності вчителя початкової школи, а, відтак, й ефективності навчально-виховного процесу загалом.

Список використаних джерел

1. Бондар В.І. Теоретичні основи і технологія педагогічного аналізу: управлінський аспект: навч. посіб / В.І. Бондар. – К.: Наук.-вид., 1996. – 67 с.
2. Дахин А.И. Педагогические технолии мониторинга успешности и эффективности учебной работы / А.И. Дахин // Школ. техн. – 1999. - №1-2. – С.39—41
3. Мартиненко С.М. Діагностичний супровід професійної діяльності вчителя початкової школи / С.М.Мартиненко // Початк.шк. – 2007. - №7. – С.27 – 29

4. Репкин В.В., Репкина Г.В., Заика В.В. О системе психолого-педагогического мониторинга в построении учебной деятельности/ В.В Репкин., Г.В Репкина., В.В. Заика // Вопросы психологи. – 1995 – №1. – С.46 – 61.
5. Шишов С.Е. Кальней В.А. Мониторинг качества образования в школе./ С.Е. Шишов, В.А. Кальней // – М.: 1999. – 354 с

Отримано 12.09.2015 р.

УДК 37.01

Кравчук О. В. °

Уманський державний педагогічний Університет імені Павла Тичини, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА У СВІТОВОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

У статті зроблено узагальнений огляд праць зарубіжних дослідників, що вивчали проблеми інноваційної педагогічної діяльності, наведено дефініції науковців. Зроблено висновок, що інноваційні пошуки в освіті – явище властиве освітнім системам багатьох країн. Проаналізовані праці засвідчують, що спільним у новаторських пошуках є прагнення удосконалювати навчальні програми, методи, організаційну діяльність, щоб вибудувати найбільш досконалу модель освіти, покращити її ефективність, зробити її такою, щоб вона була найбільш корисною для особи. Спостережено чимало спільних рис у принципах класифікації інноваційної діяльності. Науковці одностайні в тому, що педагогічне новаторство пов'язане із творчою особистістю педагога, його здатністю відчутти необхідність змінювати роботу освітніх закладів, від його рівня кваліфікації залежить ефективність реалізації нових педагогічних ідей, на які очікує суспільство. Завдяки новаторській діяльності освіта перестає бути синонімом рутини, шаблонності, закостенілості, замість цього широко сприяє розвитку винахідливості і таланту вчителя та розвитку його вихованців.

Ключові слова: педагогічні інновації, інноваційна педагогічна діяльність, освіта, новаторство, творчість учителя

В статье сделан обобщенный обзор работ зарубежных исследователей, изучавших проблемы инновационной педагогической деятельности, приведены дефиниции ученых. Сделан вывод, что инновационные поиски в образовании – явление свойственно образовательным системам многих стран. Проанализированные труды свидетельствуют, что общим в новаторских поисках стремление совершенствовать учебные программы, методы, организационную деятельность, чтобы выстроить наиболее совершенную модель образования, улучшить ее эффективность, сделать ее такой, чтобы она была наиболее полезной для человека. Обнаружен немало общих черт в